

**Aneta Omelan, Grażyna Furgała-Selezniow,
Andrzej Skrzypczak**

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie
Wydział Nauk o Środowisku

Motywy podejmowania studiów oraz oczekiwania edukacyjne i zawodowe studentów kierunku turystyka i rekreacja na Uniwersytecie Warmińsko-Mazurskim w Olsztynie

Wstęp

W Polsce kształcenie akademickie z zakresu turystyki i rekreacji ma wieloletnią tradycję. Jego koncepcja wywodzi się z akademii wychowania fizycznego (Muszkietta i in. 2009). Obecnie studia na kierunku turystyka i rekreacja są prowadzone przez większość uczelni państwowych, w tym także uniwersytety (m.in. Uniwersytet Łódzki, Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu).

W województwie warmińsko-mazurskim, odznaczającym się dużym potencjałem turystycznym, kształcenie kadr dla turystyki odbywało się początkowo jedynie w szkołach niepublicznych. Od roku akademickiego 2011/2012 studia z tego zakresu uruchomiono też na Uniwersytecie Warmińsko-Mazurskim – największej publicznej uczelni w regionie. Studia stacjonarne I stopnia na kierunku turystyka i rekreacja są tam prowadzone przez Wydział Nauk o Środowisku. W ten sposób największa państwowa uczelnia w województwie odpowiedziała na potrzeby rynku pracy i strategię rozwoju regionu, dla której podstawę stanowi cel strategiczny: turystyka wiodącą dziedziną gospodarki Warmii i Mazur (*Strategia rozwoju turystyki województwa warmińsko-mazurskiego 2010, Regionalny Program Operacyjny Warmia i Mazury 2007–2013*).

Ze względu na brak tradycji w regionie w zakresie kształcenia akademickiego w dziedzinie turystyki i rekreacji, przystępując do tworzenia kierunku i ustalania standardów kształcenia, kierowano się przede wszystkim wymogami Państwowej Komisji Akredytacyjnej oraz wzorcami wypracowanymi przez inne uczelnie. Należy podkreślić, że zamiarem władz

Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego nie było utworzenie „bliźniaczego” kierunku na kolejnym uniwersytecie, ale dostosowanie programu tych studiów do potrzeb lokalnego rynku pracy i specyfiki przyrodniczej i gospodarczej regionu. Warmia i Mazury to region o dużych walorach przyrodniczych, gdzie mogą rozwijać się różne formy turystyki kwalifikowanej (opartej głównie o liczne jeziora) wiejskiej i przyrodniczej. Dlatego też program studiów wzbogacono o przedmioty przygotowujące studentów do pracy w tych działach turystyki, które charakterystyczne są dla naszego regionu (*Załącznik nr 108: Standardy kształcenia dla kierunku: Turystyka i Rekreacja. A. Studia pierwszego stopnia*), jednocześnie nie ograniczając studentom możliwości pracy w innych rejonach kraju czy świata. Można zatem zaryzykować stwierdzenie, że kierunek turystyka i rekreacja na Uniwersytecie Warmińsko-Mazurskim ma swój oryginalny „rys edukacyjny”, który wpisuje go w turystyczne potrzeby regionu.

Nowy kierunek studiów spotkał się z dużym zainteresowaniem. Liczba złożonych podań przerosła wcześniejsze oczekiwania. Nasuwa się jednak szereg pytań, między innymi o przyczynę tak licznych deklaracji chęci kształcenia w zakresie turystyki i rekreacji, a także o oczekiwania edukacyjne i zawodowe młodych ludzi. Z całą pewnością jest jeszcze zbyt wcześnie na dokonanie pełnej oceny efektów kształcenia – kierunek działa dopiero od października 2011 r. Niemniej uzyskanie odpowiedzi na postawione pytania już w tej wstępnej fazie działań edukacyjnych może być przyczynkiem do ulepszenia oferty kształcenia na kierunku turystyka i rekreacja, wypracowania wzorców edukacyjnych, które zaspokoją potrzeby zarówno studentów, jak i przyszłych pracodawców.

Cel i zakres badań

Celem badań było poznanie motywów podejmowania studiów oraz oczekiwań edukacyjnych i zawodowych studentów kierunku turystyka i rekreacja na Uniwersytecie Warmińsko-Mazurskim w Olsztynie. Sformułowano trzy pytania badawcze:

1. Czym kierowali się studenci podejmując decyzję o wyborze studiów na tym kierunku?
2. Jakie oczekiwania wobec oferty edukacyjnej mają studenci?
3. Jakie są ich plany zawodowe na przyszłość?

W badaniu posłużono się metodą sondażu diagnostycznego, a zastosowaną techniką była ankieta. Badania zostały przeprowadzone w lutym 2012 r. Uczestniczyło w nim 102 studentów pierwszego roku studiów licencjackich na kierunku turystyka i rekreacja. Wśród respondentów przeważały kobiety (67%). Uwzględniając miejsce pochodzenia studentów, można stwierdzić, że badana zbiorowość cechuje się znacznym zróżnicowaniem. Około 31% studentów pochodziło z miast powyżej 100 tys. mieszkańców, 19% zamieszkiwało w miastach liczących od 20–100 tys. mieszkańców, 21% w miastach poniżej 20 tys. mieszkańców, a blisko 30% na wsi. Większość ankietowanych oceniła swoją sytuację materialną jako przeciętną (48%) lub dobrą (43%). Około 6% badanych uważa, że ich sytuacja finansowa jest bardzo dobra, natomiast 3% że bardzo zła.

Wyniki

Pierwsze z postawionych pytań odnosiło się do motywów, jakimi kierowali się badani studenci, podejmując studia na kierunku turystyka i rekreacja. Odpowiedzi rozłożyły się

równomiernie: 49% zadeklarowało, że od dawna interesuje się turystyką i chce z nią związać życie zawodowe, identyczny odsetek badanych za powód podjęcia studiów wskazał zasłyszaną opinię, że są to ciekawe studia. W przypadku pierwszej grupy można uznać, że wybór studiów był wynikiem przemyślanej decyzji wynikającej z osobistych zainteresowań i chęci dalszego rozwoju. Prof. Jan Hartman uważa, że *zasadniczy cel edukacji to nie znalezienie pracy, tylko rozwój i poznanie kultury*. Zatem decydując się na studia, należy kierować się własną pasją, a nie *rachunkiem opłacalności edukacyjnych inwestycji* („Polityka” 2012). Jeśli tak właśnie myśleli badani studenci, to istnieje duża szansa, że studia rozwiną ich i tym samym ułatwią im start w życie zawodowe. Natomiast w przypadku drugiej grupy badanych należy stwierdzić, że decydując się na studia, podjęli pewne ryzyko, w tym sensie, że o ile słyszeli, że są to ciekawe studia, o tyle nie mogli tego odnieść do Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, bowiem turystyka i rekreacja jest nowym kierunkiem na tej uczelni, a oni sami są jego pierwszymi studentami. Zatem pozostaje mieć jedynie nadzieję, że studia te okażą się dla nich interesujące i spełnią ich oczekiwania. Jedynie dwie osoby (2%) podały inny powód podjęcia studiów na omawianym kierunku, wskazując na ukończenie technikum hotelarskiego i chęć kontynuowania nauki w wyuczonym zawodzie. Można przyjąć, że i w tym wypadku motywem podjęcia studiów na kierunku turystyka i rekreacja było zainteresowanie tymi dziedzinami. Co ciekawe, osób, które przed podjęciem studiów ukończyły szkołę o profilu turystycznym, było w badanej grupie w sumie 13%.

Dla poznania motywacji studentów ważne było uzyskanie informacji, czy jest to ich jedyny, czy kolejny kierunek studiów. Studia na drugim kierunku realizowało 12 studentów (12% ogółu respondentów). Warto podkreślić, że 8 osób wskazało, że zawsze chciało studiować turystykę, ale podjęło inne studia, ponieważ na Uniwersytecie Warmińsko-Mazurskim nie było wtedy możliwości studiowania turystyki i rekreacji. Te deklaracje mogą potwierdzać słuszność decyzji o otwarciu studiów o tym profilu na Uniwersytecie Mazursko-Warmińskim. Dalsze dwie osoby zdecydowały się na równoczesne studiowanie turystyki i rekreacji ze względu na wcześniejszą naukę w technikum hotelarskim (można przypuszczać, że to te same osoby, które w pierwszym pytaniu tak motywowały zainteresowanie omawianym kierunkiem), a kolejne dwie wskazały, że oba studiowane kierunki uzupełniają się, dając tym samym możliwość większego rozwoju¹.

Zainteresowanie jakąkolwiek dziedziną jest zazwyczaj wynikiem osobistego spotkania z nią czy uczestnictwa w niej, dlatego też zapytano studentów, czy uprawiają turystykę (tab. 1). Około 85% badanych potwierdziło, że uprawia turystykę, stąd też może wypływać ich zainteresowanie tą dziedziną. 15% respondentów zadeklarowało, że nie uprawia turystyki, co powinno dziwić, ponieważ wybrali kierunek bezpośrednio z nią związany. Jednak brak aktywności turystycznej nie musi oznaczać braku zainteresowania tą dziedziną, a powody takiego stanu rzeczy mogą być różne (np. finansowe, rodzinne itp.).

Odnosząc się do sfery rekreacji, badanych zapytano, czy regularnie są aktywni ruchowo w czasie wolnym. Rekreacja to szerokie pojęcie, a zadane studentom pytanie odnosiło się tylko do rekreacji ruchowej, dlatego odpowiedzi na to pytanie nie można uznać za rozstrzygające kwestię osobistego zainteresowania szeroko rozumianą rekreacją. Z zadowoleniem należy przyjąć fakt, że ponad połowa studentów uznała siebie za aktywnych

¹ Studenci, dla których kierunek turystyka i rekreacja jest drugim kierunkiem studiów, studiuje na następujących specjalnościach: logistyka i spedycja, organizacja sfery kultury, filologia rosyjska, zarządzanie, historia, pedagogika, nauki o rodzinie, dziennikarstwo i komunikacja społeczna, ekonomia.

Tab. 1. Aktywność turystyczna i rekreacyjna badanych studentów

Pytania	Odpowiedzi	%
Czy uprawiasz turystykę?	Tak	85,0
	Nie	15,0
Czy regularnie jesteś aktywny ruchowo w czasie wolnym?	Tak	58,0
	Nie	9,0
	Trudno powiedzieć	35,0

Źródło: badania własne.

ruchowo (tab. 1), tym samym dobrze wypadając na tle polskiego społeczeństwa, które cechują bierne postawy w tym względzie (www.nto.pl, 14.07.2012). Poza tym studenci w przyszłości mają być animatorami czasu wolnego, zatem sami powinni dawać dobry przykład w tym zakresie.

Przy założeniu, że badani studenci interesują się turystyką/rekreacją (co pokazują poniżej przedstawione wyniki), istotne było ustalenie, jak głębokie jest to zainteresowanie, czy wykracza poza potrzeby przeciętnego turysty/rekreanta. Ankietowanych zapytano, czy posiadają kwalifikacje w zakresie turystyki/rekreacji. Tylko nieliczni (8%) z badanych studentów wskazali, że posiadają kwalifikacje w zakresie turystyki/rekreacji, które mogą wykorzystać w pracy zawodowej. Były to uprawnienia: kelnerskie, agroturystyczne, instruktora fitness oraz animatora czasu wolnego. Aż 85% badanych zadeklarowało, że w czasie trwania studiów chcieliby uzyskać dodatkowe uprawnienia z zakresu turystyki i rekreacji. Wśród najczęściej wymienianych były: pilot wycieczek krajowych i zagranicznych, przewodnik turystyczny, instruktor fitness, animator czasu wolnego, ratownik Wodnego Ochotniczego Pogotowia Ratunkowego. Jest to bardzo ważna informacja dla uczelni – skoro studenci mają takie potrzeby edukacyjne, należałoby zastanowić się nad ułatwieniem im ich zaspokojenia.

Miarą zainteresowania turystyką może być także przynależność i uczestnictwo w działalności organizacji skupiających miłośników podróży². Studentów zapytano o to, czy przed rozpoczęciem studiów należeli do tego typu organizacji. Jedynie 2% badanych, uczęszczając do szkoły, należało do organizacji turystycznej Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego. Biorąc pod uwagę wysoki poziom działalności turystycznej PTTK, należy przypuszczać, że osoby te mają duże doświadczenie turystyczne, a ich zainteresowanie turystyką jest głębokie i prawdziwe. Niewiele więcej studentów jest związanych obecnie z działalnością organizacji turystycznych. W badaniach jedynie 4 osoby zadeklarowały, że są członkami organizacji turystycznej. Studenci należą do Akademickiego Klubu Turystycznego, Klubu Nurkowego SKORPENA oraz PTTK. Dwa pierwsze kluby mają swoją siedzibę na terenie miasteczka uniwersyteckiego i studenci już na początku roku akademickiego byli informowani o zakresie ich działalności. Zachęcano ich zwłaszcza do włączenia się w działania Akademickiego Klubu Turystycznego. Jednak, jak

² W Polsce organizacje tego typu mają długoletnią historię i tradycję. Należą do nich m.in. Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze, Polskie Towarzystwo Schronisk Młodzieżowych czy Akademickie Kluby Turystyczne. Do popularyzatorów turystyki należy również zaliczyć Związek Harcerstwa Polskiego.

dowodzą wyniki ankiety, zainteresowania turystyczne respondentów nie są na tyle silne, by chcieli je rozwijać w tego typu organizacji lub też koncentrują się na innych formach turystyki. Odnosząc się do turystycznych tradycji i doświadczeń Akademickich Klubów Turystycznych oraz ich wpływu na rozwój polskiej turystyki (w tym przede wszystkim studenckiej), należy ubolewać, że studenci kierunku turystyka i rekreacja nie wykazują zainteresowania działalnością tej organizacji. Czynne uczestnictwo w Akademickim Klubie Turystycznym niewątpliwie jest wartościową szkołą podróżowania, a takie doświadczenia mogą się przydać w przyszłej pracy w zakresie turystyki. Uzyskane wyniki nie są dla autorów zaskoczeniem – od lat obserwuje się w Polsce zmniejszenie zainteresowania przynależnością do organizacji turystycznych, zwłaszcza wśród dzieci i młodzieży, a zatem i zmniejszenie ich wpływu na rozbudzanie potrzeb turystycznych, wychowanie do wartościowej turystyki. Potwierdzają to również badania przeprowadzone przez A. Omelan³ wśród studentów-turystów zrzeszonych w Akademickich Klubach Turystycznych.

Kierunek turystyka i rekreacja, jak sama nazwa wskazuje, łączy dwie specjalności. Zatem w założeniu absolwent tego kierunku powinien być specjalistą w obu tych dziedzinach. Zarówno turystyka, jak i rekreacja są aktywnościami związanymi z czasem wolnym i istnieją pomiędzy nimi istotne związki, ale są też i istotne różnice. Dlatego też badanych studentów zapytano o to, którą dziedziną są bardziej zainteresowani. Uzyskane wyniki wskazują, że większym zainteresowaniem cieszy się turystyka (42%) niż rekreacja (18%) – tab. 2. Niemniej, znaczący odsetek studentów (37%) zadeklarował, że obie dziedziny są równie interesujące. Jest to ważna informacja dla osób odpowiedzialnych za program studiów na omawianym kierunku, gdyż wskazuje, że treści z zakresu turystyki i rekreacji powinny być rozłożone w programie równomiernie.

Badanych studentów zapytano także o to, czy w przyszłości chcą pracować w wyuczonym zawodzie. Wszyscy odpowiedzieli twierdząco, co może świadczyć o świadomym i przemyślanym wyborze kierunku studiów. Studentów poproszono także o wskazanie dziedziny, z którą chcieliby związać swoje życie zawodowe. Uzyskane wyniki w zasadzie pokrywają się z odpowiedziami na wcześniej prezentowane pytanie. 37% badanych zadeklarowało, że chce związać swoje życie zawodowe z obiema tymi dziedzinami (taki sam odsetek respondentów wskazał na jednoczesne zainteresowanie turystyką i rekreacją). W turystyce chce pracować 38% studentów (42% deklarowało większe zainteresowanie turystyką

Tab. 2. Zainteresowanie badanych studentów turystyką i rekreacją

Pytanie	Odpowiedzi	%
Którą dziedziną jesteś bardziej zainteresowany?	turystyką	42,0
	rekreacją	18,0
	obie interesują mnie tak samo	37,0
	trudno powiedzieć	5,0

Źródło: badania własne.

³ Niepublikowana rozprawa doktorska pt. *Styl życia studenta jako turysty aktywnego a jego profil edukacyjny*.

niż rekreacją), a 16% chce się związać zawodowo z rekreacją (przy 18% zainteresowanych właśnie tą dziedziną). Grupa niezdecydowanych wynosi 9%. Na podstawie tych danych można przyjąć, że badani studenci mają dosyć sprecyzowane zainteresowania i w miarę klarowną wizję swojej przyszłości zawodowej. W zasadzie przypuszczenie to potwierdzają odpowiedzi na kolejne pytanie o instytucję, w której chcieliby w przyszłości pracować. Aż 22% studentów nie potrafiło wskazać pożądanego miejsca pracy. W zasadzie na tym etapie edukacji nie jest to nic dziwnego, tym bardziej, że turystyka i rekreacja to rozległy rynek pracy, a zdobyte na studiach kwalifikacje dają dużą swobodę jej wyboru (Wartecka-Ważyńska 2012). Niemniej kolejne lata studiów, wzbogacone o nowe przedmioty, powinny tej grupie studentów ułatwić podjęcie decyzji o wyborze drogi zawodowej. Pozostali respondenci mają sprecyzowane plany co do miejsca przyszłego zatrudnienia. Najlicniejsza grupa badanych (20%) wiąże swoją przyszłość z pracą w biurze podróży, 19% – z hotelarstwem, a 18% – z pracą w ośrodkach rekreacyjnych i sportowych. Około 12% studentów w przyszłości chciałaby prowadzić własne gospodarstwo agroturystyczne. Być może ma to związek z miejscem ich zamieszkania – w badanej grupie studentów stosunkowo duży odsetek (30%) stanowią mieszkańcy wsi. Około 9% studentów jest zainteresowana pracą w zawodzie pilota wycieczek, a tylko 2% myśli o zatrudnieniu w administracji rządowej lub samorządowej, jak należy przypuszczać, w jednostkach odpowiedzialnych za prawidłowy rozwój turystyki i rekreacji (tab. 3).

Tab. 3. Preferowane miejsce zatrudnienia w przyszłości

Miejsce zatrudnienia	% odpowiedzi
W biurze podróży	20,0
W hotelu (lub innym obiekcie noclegowym)	19,0
W gospodarstwie agroturystycznym	12,0
W ośrodku sportu i rekreacji	18,0
W administracji rządowej lub samorządowej	2,0
Jako pilot wycieczek	9,0
Nie wiem	22,0

Źródło: badania własne.

praktyk, w trakcie których będzie mieć okazję zapoznać się ze specyfiką pracy w różnych typach przedsiębiorstw turystycznych. Tak więc praktyki zawodowe są istotnym elementem programu studiów, nie tylko ze względu na to, że pozwalają nabyć konkretne umiejętności i są uwzględniane podczas rekrutacji przez pracodawców (Rutke 2003), ale dają także możliwość zweryfikowania czy też ukierunkowania przez studenta swoich planów zawodowych.

W badaniach poruszono także kwestie oczekiwań edukacyjnych. Analiza odpowiedzi na to pytanie (tab. 4) zwraca uwagę, że aż 36% studentów nie udzieliło żadnej odpowiedzi. Jest to o tyle dziwne, że wcześniej większość ankietowanych dosyć precyzyjnie odpowiadała na pytania dotyczące zainteresowań czy planowanej drogi zawodowej. Być może uznali oni, że z wcześniej podanych przez nich informacji jednoznacznie wynika, czego oczekują od

Większość studentów dosyć precyzyjnie określiła, gdzie chciałyby pracować w przyszłości. Jednak należy założyć, że wybory te nie są poparte doświadczeniem edukacyjnym (badanie przeprowadzono po pierwszym semestrze studiów), ani tym bardziej zawodowym. Wydaje się, że większość studentów bazowała na potocznej wiedzy na temat możliwości pracy w branży turystycznej i rekreacyjnej, ponieważ jedynie 13% badanych (z racji ukończenia technikum hotelarskiego) poprzez praktyki zawodowe miało bezpośredni kontakt z zawodem. Uprawnione wydaje się przypuszczenie, że część studentów zweryfikuje swoje plany po odbyciu

Tab. 4. Oczekiwania studentów wobec programu studiów

Oczekiwania studentów	% odpowiedzi
Zdobycie praktycznych umiejętności w zakresie prowadzenia działalności turystycznej/pracy w przedsiębiorstwach turystycznych	42,0
Nauka języków obcych (języka specjalistycznego)	16,0
Poznanie świata, jego różnorodność kulturową i przyrodniczą	9,0
Nabywanie umiejętności organizacji imprez sportowych i rekreacyjnych	11,0
Brak odpowiedzi	36,0

Źródło: badania własne.

wybranego przez siebie kierunku. Pozostali respondenci chcieliby przede wszystkim zdobyć praktyczne umiejętności w zakresie pracy w przedsiębiorstwach turystycznych (42%)⁴, nauczyć się języków obcych (16%), zdobyć umiejętności z zakresu organizacji imprez sportowych i rekreacyjnych oraz poznać świat (9%).

Zakończenie

Kierunek turystyka i rekreacja na Wydziale Nauk o Środowisku Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie „zadebiutował” w roku akademickim 2011/2012. Dla osób na nim zatrudnionych jest to ogromne wyzwanie, zarówno dydaktyczne, jak i naukowe, ale i wielka odpowiedzialność wobec młodych ludzi, którzy tak licznie zadeklarowali chęć nauki na tym kierunku. Dlatego przeprowadzone wśród pierwszych studentów turystyki i rekreacji badania dotyczące motywów, którymi się kierowali, podejmując studia, a przede wszystkim – ich oczekiwań edukacyjnych i zawodowych, należy uznać za bardzo istotne. Uzyskane informacje⁵ były przydatne przy pracach nad Krajowymi Ramami Kwalifikacji, a Komisja brała pod uwagę (w miarę możliwości) sugestie studentów odnośnie do programu studiów oraz ich potrzeby edukacyjne, co zaowocowało wypracowaniem ciekawego i satysfakcjonującego obie strony zestawu przedmiotów, które będą realizowane na omawianym kierunku. Mijmy nadzieję, że dzięki temu już za dwa lata branża turystyczna i rekreacyjna naszego regionu zyska wysoko wykwalifikowanych pracowników, którzy faktycznie uczynią z turystyki (i rekreacji) główną gałąź gospodarki Warmii i Mazur.

Literatura

Muszkiet R., Napierała M., Żukow W., 2009, *Kształcenie kadr w zakresie kultury fizycznej*, WSTiZ, Poznań.
„Polityka”, 2012, 25(2863).
Regionalny Program Operacyjny Warmia i Mazury na lata 2007–2013.

⁴ Wcześniej podobna liczba osób zadeklarowała chęć pracy w przedsiębiorstwach turystycznych (biura podróży i obiekty noclegowe – w sumie 39%).

⁵ W niniejszym opracowaniu wykorzystano jedynie część danych, które otrzymano w wyniku badania.

Rutke G., 2003, *Gdzie studiować turystykę*, Wiadomości turystyczne. Pismo branżowe pracowników turystyki, 37(6), 11.

Strategia rozwoju turystyki województwa warmińsko-mazurskiego, 2010, Olsztyn.

Wartecka-Ważyńska A., 2012, *Instytucje zatrudniające absolwentów uczelni wychowania fizycznego w Polsce*, Wychowanie Fizyczne i Zdrowotne. Miesięcznik nauczycieli, trenerów i szkolnej służby zdrowia, 512/1.

Źródła internetowe

www.studenckamarka.pl (11.07.2012).

www.nto.pl (14.07.2012).